

О. Ю. Дудченко,

*аспірант кафедри організації судових та правоохоронних органів
Національного університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСАДИ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У статті досліджується сутність та значення адміністративної посади як елемента адміністрування в суді. Зокрема, аналізуються різні підходи до розуміння поняття зазначених посад та розглядаються їх види.

Ключові слова: адміністрування, посада, адміністративна посада, голова суду, керівник апарату суду.

У суді крім відносин, які виникають під час процесуального розгляду справи по суті, існують й інші відносини – внутрішні, до яких можна віднести управлінську і кадрову політику, проблеми внутрішньої організаційної структури тощо. Всі ці питання пов'язані з організацією ефективної роботи суду, тобто зі здійсненням управлінських дій, та мають таке ж важливе значення для забезпечення здійснення справедливого та об'єктивного правосуддя, забезпечення незалежності суддів при розгляді судових спорів, як і законодавчі норми, що визначають основні принципи і процедури судочинства. З цього випливає необхідність аналізу діяльності суду на рівні його складових частин, а саме з виокремленням такого елемента, який забезпечує функціонування суду. Тобто у цьому випадку йдеться про відносини працівників судової системи, функціональне призначення яких полягає у виконанні адміністративних повноважень, а отже, таких, що займають адміністративні посади.

Проблеми здійснення адміністративних повноважень в судовій системі України досліджувались у наукових працях таких вчених, як: В. Д. Бринцев, Л. М. Москвич, І. В. Назаров, С. Ю. Обрусна, Д. М. Притика, В. В. Сердюк, А. А. Стрижак, О. В. Федькович, С.Г. Штогун. Разом з тим, питанням, пов'язаним з займанням адміністративних посад в суді не приділяється належної уваги ні з боку законодавців, ні з боку науковців. Тому метою цієї публікації є вивчення й узагальнення практики здійснення адміністративних повноважень у судовій системі України, аналіз існуючих підходів стосовно розуміння поняття та видів адміністративних посад в судовій системі України, надання власних поглядів на вищезазначені проблеми, а також окреслення подальших шляхів їх дослідження.

Підходи до аналізу будь-якого досліджуваного явища припускають, перш за все, вихід на його загальну характеристику. Так, торкаючись проблематики адміністративних посад, слід, по перше, звернути увагу на їх сутність. У законодавстві України дефініція «адміністративна посада» застосовується лише в Законі України «Про судоустрій і статус суддів», але при цьому жодних роз'яснень сутності цього поняття нормативний акт не

надає, лише вказуючи, що «адміністративними посадами в суді вважаються посади голови суду та заступника (заступників) голови суду» [9]. Однак ця норма стосується тільки випадку призначення судді на посаду голови або заступника голови суду, про що і йдеться у назві ст. 20 «Порядок призначення суддів на адміністративні посади», і ні яким чином не передає самої природи цього поняття.

У науковій літературі також немає чіткого визначення адміністративної посади. Так, Ю.П. Битяк визначає, що адміністративні посади – це посади (професійна діяльність осіб) в органах виконавчої влади щодо практичного виконання їх функцій і завдань та які отримують заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету України. Державні службовці, що обіймають адміністративні посади, наділені державно-владними повноваженнями для здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій [4, с. 133]. Таким чином, автор в запропонованому визначенні отождолює посаду з професійною діяльністю осіб. Однак, слід звернути увагу, що посада – це елемент державного органу, його складова частина, наділена групою повноважень, а вже реалізація цих повноважень є професійною діяльністю осіб та відноситься до поняття виконання державної посади [2, с. 271]. Також слід зазначити, що автор розкриває природу адміністративних посад, які існують в виконавчій гільці влади. Однак й органи судової влади складаються з певних посад, серед яких можна виділити ті, яким властиві управлінські повноваження, тобто адміністративні. Дискусійною є також і теза про наділення державного службовця на адміністративній посаді повноваженнями для здійснення консультативно-дорадчих функцій. На наш погляд, родовою ознакою адміністративної посади є саме повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих функцій.

Поняття «адміністративна посада» складається з 2-х складників – «посада» та «адміністративна». З позиції морфології прикметник «адміністративна» вказує на якісну характеристику посади. Так, термін адміністративний в етимологічному розумінні означає – властивий адміністраторові, організаторський [6, с. 12], «адміністратор» – керівник установи, організації, підприємства і т. ін. [6, с. 12]. Отже прикметник «адміністративна» конкретизує визначення посади, а саме вказує, що їй відповідають не будь-який комплекс прав та обов'язків, а саме такий, що призначений керівникові, та направлений на організаційне керівництво установою. Таким чином, вказуючи, що посада є адміністративною, конкретизується не лише комплекс повноважень, відповідний цій посаді, а й визначається місце посади в ієрархії посад державного органу.

Однак постає питання, що являє собою організаційне керівництво державним органом. Ні в Конституції України, ні в інших актах законодавства не сформовано нормативних підстав для загальнозживаного тлумачення терміну «організаційне керівництво державним органом». На нашу думку, під організаційним керівництвом державним органом слід розуміти дії, що здійснюються у формі виконання технологічного процесу підготовки,

прийняття і контроль за виконанням управлінських рішень, спрямованих на реалізацію певної мети, яка конкретизується залежно від того, організаційне керівництво якого державного органу виконується. Організаційне керівництво діяльністю суду, слід розуміти як об'єднання та спрямування зусиль суддів та працівників апарату суду на виконання завдань суду, а як вже зазначалося вище, основним завданням суду є здійснення ефективного правосуддя.

Таким чином, проаналізувавши вищезазначене, можна сформулювати поняття адміністративної посади у судовій системі України як визначений законом та штатним розкладом структурний елемент суду (як державного органу), якому відповідає юридично встановлений комплекс прав та обов'язків (повноважень) щодо організаційного керівництва в суді з метою забезпечення здійснення ефективного правосуддя.

У Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. закріплено, що адміністративними посадами у суді вважаються посади голови суду та заступника (заступників) голови суду. У Верховному Суді України адміністративною посадою також вважається посада Першого заступника Голови Верховного Суду України [9]. Дійсно, на сучасному етапі розвитку судоустрою на голову суду та його заступника покладені значні функції в сфері управління судом. Однак законодавець прямо не закріпив вказані функції за головою суду та його заступником, а лише окреслив їх повноваження. Потрібно звернути увагу на те, що функції та повноваження не є тотожними поняттями. Для виконання головою суду та його заступником покладених на них функцій, вони повинні бути наділені достатнім комплексом повноважень.

Слід погодитись, що найбільш повно зміст організаційних відносин у суді відображують функції, які притаманні адміністративним посадам. Вони показують, наскільки чисельними, складними та різноманітними є завдання адміністрування в суді, надають можливість встановити обсяг робіт за кожною із функцій, визначити об'єктивні потреби суб'єктів адміністрування і, як результат, сформувати оптимальну структуру і організацію системи адміністративних повноважень.

Загальне поняття «функції службової або посадової особи» в чинному законодавстві не надається, проте наданий термін все ж таки використовується стосовно тих чи інших суб'єктів права. Тому потрібно з'ясувати, що розуміється під цим терміном. В етимологічному значенні поняття «функція» характеризується як багатозначний термін, тому не приймаючи до уваги значення функцій, запропонованих в біології та математиці, найбільшої уваги заслуговує таке визначення: «функція (від латинського *functio* – виконання, здійснення) – діяльність, обов'язок, робота; зовнішній прояв властивостей якого–небудь об'єкта у даній системі відносин» [6, с. 1552].

У науковій літературі функції визначаються як юридично необхідні види діяльності [7, с. 100], як комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових впливів кожного структурного підрозділу, який слугує напрямком для досягнення мети, поставленої перед системою управління [3, с.

43]. Іноді пропонується і більш розгорнута характеристика функцій органу як складових частин змісту його діяльності, що відображені у встановлених для органу завданнях щодо забезпечення життєво важливих потреб об'єкта управління, здійснюються структурними підрозділами (посадовими особами) органу шляхом реалізації покладених на них повноважень [1, с. 64].

Виходячи із запропонованих тлумачень категорії «функцій», можна стверджувати, що під ними можна розуміти основні взаємопов'язані напрямки діяльності, що реалізуються службовцями для виконання загальної мети. Більш того, функціям властиві безперервність і постійність, не обумовленість конкретними подіями і діями. Стосовно функцій адміністративних посад в судовій системі, то у найбільш загальному розумінні – це певні організаційні дії, конкретні напрямки адміністративного впливу суб'єкта адміністрування на об'єкт адміністрування, в яких і за допомогою яких розкривається загальний зміст організаційної діяльності в суді. Ці функції мають особливий характер. Їх головна особливість полягає в тому, що здійснювана діяльність носить внутрішньо організаційний характер, тобто спрямована, більшою мірою, всередину підвідомчої системи для створення необхідних умов її функціонування.

При визначенні функцій голови суду та його заступника важливо враховувати: по-перше, цілі і завдання, які покладаються на них, але при цьому слід звернути увагу, що головна проблема полягає у відсутності їх законодавчого закріплення; а по-друге, що кожній функції повинен відповідати певний набір державно-владних повноважень.

Слід зазначити, що проблема визначення переліку функцій голови суду та його заступника не є новою. Так, В. Д. Бринцев досить детально розглядав ці функції в світлі дослідження проблем управління місцевим судом [5, с. 58-74]. Однак аналіз досліджень вченого дозволяє зробити висновок, що автор не розмежовує поняття «повноваження» і «функція»: починаючи говорити про функції голови місцевого суду, дослідник розкриває повноваження, які закріплені за ним законодавцем. Ототожнення зазначених термінів представляється помилковим, оскільки поняття мають різне змістове навантаження.

Л. М. Москвич було запропоновано досить широкий перелік функцій голови суду щодо управління в суді. А саме вона визначає наступні функції: адміністративну, інформаційно-аналітичну, соціальну, прогностичну, планування, мотиваційно-стимулюючу, корегуючу, стримуючу, функцію забезпечення компетентності і дисципліни всього персоналу, контролюючу функцію [8, с. 321]. Але досліджуючи функції, які виконує голова суду, слід пам'ятати, що перебування судді на адміністративній посаді у суді та звільнення його з адміністративної посади не звільняє його від здійснення повноважень судді відповідного суду, а звільнення з посади судді, припиняє здійснення ним повноважень на адміністративній посаді [9]. Тобто він, по-перше, є суддею, а потім вже головою відповідного суду, і розглядати

функцій голови суду щодо управління в суді можливо лише з урахуванням його процесуальних функцій.

Слід звернути увагу, що в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. прямо закріплено, що адміністративними посадами у суді вважаються лише посади голови суду та заступника (заступників) голови суду. У Верховному Суді України адміністративною посадою також вважається посада Першого заступника Голови Верховного Суду України. Таким чином, законодавець вказує, що адміністративні посади в суді займають лише судді. Однак до судової адміністрації також можна віднести й інших службовців з юридично встановленим комплексом прав та обов'язків щодо організаційного керівництва судом.

У наукових дослідженнях терміном «адміністрація» (від лат. *administratio* – управління) позначається об'єднання посадових осіб і органів, що очолюють організацію [6, с. 12]. Залежно від чинників зміст адміністрування може мати різноманітні форми. Разом з тим, їх можна представити як сукупність різноманітних організаційно-методичних дій, що забезпечують цілеспрямоване і стійке функціонування певних суспільних відносин. Надане уявлення включає до повноважень адміністрації і розробку стратегічних і ряду інших рішень. Адміністрування, крім власне керівництва організацією (відносинами), розкривається такими основними завданнями, як: регламентація, розпорядження, інформаційне забезпечення, контроль виконання, супровід документообігу і діловодства тощо.

Однією з характерних рис сучасного і добре організованого суду є чіткий розподіл функцій між суддями і адміністративним персоналом, а також між членами адміністрації суду. Мова йде про те, що функції, які не є суддівськими за своєю природою і не обов'язково мають виконуватися суддями, в максимально можливій мірі передаються іншим працівникам суду. За таких умов голова суду замість того, щоб витратити більшість свого часу на вирішення адміністративних та управлінських питань, делегує основну частину відповідних адміністративних функцій керівнику апарату суду, який фактично стає партнером голови суду [10, с. 75], а останній в свою чергу отримує можливість повністю зосередитись на виконанні його безпосередніх функцій, яким він навчений і задля яких він призначений, а саме: безпосереднього здійснення правосуддя, реалізації функції контролю і надання належної методичної допомоги суддям суду за суворого дотримання принципу незалежності та ін.

Посада керівника апарату суду в Україні є відносно новим явищем. З 2005 року практично всі суди, в яких працювало п'ять і більше суддів, отримали можливість, у відповідності до ст. 130 Закону України «Про судоустрій», ввести до штатного розкладу суду посаду керівника апарату. Цією нормою розпочалось створення передумов для звільнення голів судів від безпосереднього керівництва роботою канцелярій та інших структурних підрозділів суду. Слід зазначити, що у судових системах зарубіжних країн посади такого роду існують на різних рівнях і мають різні назви — адміністратор суду штату, адміністратор суду першої інстанції, керівник

апарату суду, секретар суду, координатор суду, старший консультант з кадрових питань, керівник служби пробації, керівник окружної адміністративної служби, керівник районної адміністративної служби — це лише декілька можливих варіантів [11, с. 46]. Із самого початку головним їх функціональним призначенням було надання допомоги суддям та звільнення останніх від адміністративного тягара, пов'язаного з необхідністю вирішення цілої купи адміністративних питань, яка зростає залежно від розміру і рівня суду, кількості справ і чисельності працівників суду.

При запровадженні в суді посади керівника апарату суду законодавець керувався наміром звільнити голову суду від частини адміністративних повноважень, не притаманих судді, шляхом передачі їх керівникові апарату. Інакше кажучи, при самому створенні посади керівника апарату суду малося на увазі, що на цю посаду буде покладено повноваження щодо організації роботи суду. Тоді виникає запитання, чому законодавець, передаючи частину управлінських повноважень керівникові апарату суду, не відносить цю посаду до категорії адміністративних посад.

На сьогодні посада керівника апарату суду є визначеною законом та штатним розкладом суду, вона наділена низкою повноважень щодо організаційного керівництва судом та існує для забезпечення ефективного здійснення правосуддя. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 07.07.2010 р. істотно змінив статус апаратів судів та їх керівників. Відповідно до статті 149 Закону апарати судів здійснюють організаційне забезпечення роботи судів, суддів, судового процесу, функціонування автоматизованої системи документообігу. В свою чергу керівник апарату суду очолює апарат суду та несе персональну відповідальність за належне виконання покладених на апарат суду завдань, він має досить широкі повноваження щодо організаційного керівництва судом. Перелік повноважень керівника апарату конкретизується в посадовій інструкції керівника апарату, яка складається на підставі Типової посадової інструкції керівника апарату місцевого загального суду, затвердженої наказом ДСА України від 20.07.2005 р. № 86 [12], а апеляційного суду – на підставі Типової посадової інструкції керівника апарату апеляційного загального суду, затвердженої наказом ДСА від 01.03.2007 р. № 21[13].

Таким чином, посаді керівника апарату суду притаманні всі ознаки адміністративної посади, а отже це потребує законодавчого закріплення шляхом внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів». А саме: ч. 1 ст. 20 частину першу викласти в такій редакції: «Адміністративними посадами, які обіймають судді у суді, вважаються посади голови суду та заступника (заступників) голови суду. У Верховному Суді України адміністративною посадою, яку обіймає суддя, також вважається посада Першого заступника Голови Верховного Суду України»; ч. 3 ст. 149 доповнити реченням такого змісту: «Керівник апарату суду та його заступник обіймають адміністративні посади у суді».

Слід підкреслити, що не зважаючи на розширення повноважень керівника апарату суду, він на сьогодні ще не користується безумовним автори-

тетом серед працівників апарату суду і, тим більше, не є такою особою для суддів. Тому законодавче закріплення посади керівника апарату суду на рівні адміністративних посад не тільки конкретизує місце керівника апарату в структурі судового органу, а й надасть йому певного статусу та авторитету, що є вкрай необхідним при становленні нового і необхідного елемента адміністрування в суді.

Література:

1. Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления : учеб. пособие / В. Б. Аверьянов. – К.: Наук. думка, 1979. – 150 с.
2. Балух Д. В. Державна посада як об'єкт державного управління / Д. В. Балух // Актуальні проблеми держави і права. – Одеса: «Юрид. літ.», 2009. – Вип. 47. – С. 269-274.
3. Бачило И. П. Функции органов управления: правовые проблемы оформления и реализации / И. П. Бачило. – М.: Юрид. лит., 1976. – 198 с.
4. Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія / Ю.П. Битяк. – Х.: Право, 2005. – 304 с.
5. Бринцев В. Д. Місцевий суд: нормативна база, коментарі, методичні рекомендації / В. Д. Бринцев. – К.: Пульсари, 2005. – 432с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови. (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь : ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.
7. Лазарев Б. М. Компетенция органов управления: правовые проблемы оформления и реализации / Б. М. Лазарев. – М.: Юрид. лит., 1972. – 280 с.
8. Москвич Л. М. Проблеми підвищення ефективності судової системи: Дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10 / Л. М. Москвич. – Х., 2011. – 485с.
9. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 55/1. – Ст. 1900.
10. Пітер Г. Соломон мл. Судове адміністрування і якість правосуддя / Пітер Г. Соломон мл // Судова апеляція. – 2009. – № 3(16). – С. 73-83.
11. Сучасне управління в суді : навч.-практ. посіб. / Алльєро С. [та ін.]; відп. ред.: І. П. Голосніченко, П. Г. Соломон. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 527 с.
12. Типові посадові інструкції працівників апарату місцевого загального суду: Наказ ДСА України від 20.08.2005 р. № 86. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.11781>.
13. Типові посадові інструкції працівників апарату загального апеляційного суду: Наказ ДСА України від 01.03.2007 р. № 21. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/54C675B0E56F0D61432572840024F50D>

Дудченко А.Ю. Административные должности в судебной системе Украины

В статье исследуется сущность и значение административной должности как элемента администрирования в суде. В частности, анализируются различные подходы к пониманию понятия указанных должностей и рассматриваются их виды.

Ключевые слова: администрирование, должность, административная должность, председатель суда, руководитель аппарата суда.

Dudchenko A. Administrative positions in the court system of Ukraine

The essence and value of administrative position as part of the administration in court are considered in the article. In particular, the different going near determination of the investigated concept is analysed and its types are considered.

Keywords: administration, position, administrative position, the head of court, the head of administration of the court.

С.О. Ємельянчик,

*асистент кафедри цивільного права №2
НУ «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

СТОРОНИ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ ДОСТУПУ В ІНТЕРНЕТ (ДОГОВОРУ ІНТЕРНЕТ- ПРОВАЙДИНГУ)

У статті розглядаються проблемні питання правового статусу сторін договору Інтернет-провайдингу. Проаналізовано співвідношення понять – оператор, провайдер, споживач, абонент. На основі зроблених висновків даються пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства в сфері телекомунікацій.

Ключові слова: договір Інтернет-провайдингу, оператор, провайдер, споживач, абонент, Інтернет, телекомунікації.

Інтернет як всесвітня мережа є складним та багатофункціональним технічним засобом, який перетворився в масове соціальне явище. Виникають специфічні відносини між виробниками, споживачами та володільцями різноманітних ресурсів – серверів, сайтів, адрес електронної пошти, доменних імен тощо. Основна частина цих відносин являє собою послуги, серед яких послуга з надання доступу до самої мережі виступає первинною, головною передумовою можливості отримати інші послуги, що надаються безпосередньо при використанні Інтернету.

Зміст згаданих відносин оформлюється договором надання послуг доступу в Інтернет (договором Інтернет-провайдингу). Договір Інтернет-провайдингу поки що мало досліджений з точки зору наукового визначення специфіки відносин, що виникають у зв'язку з його існуванням і прак-